

שְׁפִטְנֵי ה' כְּצִדְקֵי / תהילים פרק ז

שאל יונתן וינגורט

שאל המלך חטא ברודפו אחרי דוד, והוא מכיר בטעותו ומגדיר אותה כמשגה. דוד חוסה בה' ובטוח בחפותו. הוא מבקש מה' משפט צדק, ועונש מיוחד לרודפים – מרשעים יצא רשע, וידי לא תהיה בך.

מכונה מזמור זה בשם שְׁגִיזוֹן, ומיהו כּוֹשׁ בֶּן יְמִינִי על דבריו שר דוד? נתבונן קודם כל במזמור עצמו, ודרכו ננסה לפצח את הכותרת.

מדוע

בחלקו הראשון של המזמור (כ.ו. 42 מילים) מבקש דוד ישועה מהאויבים, ומוסיף, שאם הוא עשה רע ירדוף אויב נפשו. המזמור פותח בפניה לה': ה' אֱלֹהֵי בְךָ חֲסִיתִי, הוֹשִׁיעֵנִי מִכָּל רִדְפֵי וְהַצִּילֵנִי. ומתואר פחדו של דוד: פֶּן יִטְרַף כְּאַרְיֵה נִפְשִׁי, פָּרַק (= שובר, את עצמות דוד) וְאֵין מִצִּיל. דוד פונה לה' ואומר: ה' אֱלֹהֵי, אִם עָשִׂיתִי זֹאת (=מה שמפורט בפסוק הבא), אִם יֵשׁ עוֹל בְּכַפִּי. אִם גַּמְלָתִי (=החזרת) שוֹלְמִי רַע (=מי ששילם לי רע), וְאַחֲלָצָה (=הפשטתי) צוֹרְרֵי רִיקָם (=לחינם). אז יִרְדֹּף אוֹיֵב נִפְשִׁי וַיִּשָּׂג, וַיִּרְמַס לְאַרְצֵי חַיִּי (=אותי), וּכְבוֹדִי לְעֶפֶר יִשְׁכַּן (=ישפיל). סָלָה (=סלסול, הפסקה). לאחר שרוד טען לחפותו, ואף היה מוכן לעונש אם הוא עשה רע, מבקש דוד במרכז המזמור (ו-יא. 41 מילים) שהמשפט יגיע על אויביו: קוּמָה ה' בְּאַפְךָ (=בכעסך), הַנְּשֵׂא בְּעֵבְרוֹת (=בזעם, על) צוֹרְרֵי, וְעוֹדָה אֵלַי (=למעני) מִשְׁפָּט צוֹיֵת. כאן מתאר דוד את ההתנהלות של המשפט בשמים: וְעַדֹת לְאֲמִים תְּסוּבְּבָהּ, וְעֲלִיָּהּ (=על עדת הלאומים) לְמָרוֹם שׁוֹבָה (=חזור). ה' יִדִּין עַמִּים, וכשם שהוא דן את כולם מבקש דוד על עצמו: שְׁפִטְנֵי ה' כְּצִדְקֵי וּכְתִמֵּי עֲלִי. ומעתה יִגְמַר (=יכלה) נָא רַע אֶת הַרְשָׁעִים, וּתְכוֹנֵן (=ותעמיד, את ה) צִדְקָה, והנימוק לבקשה זו הוא: וּבְחַן לְבוֹת וּכְלִיֹּת אֱלֹהִים צִדְקָה. מעתה, ברור לדוד שה' יציל אותו, והוא חותם חלק זה באמירה: מְגַנֵּי (=בטחוני) עַל אֱלֹהִים, מוֹשִׁיעַ יִשְׂרָאֵל לְב.

החלק השלישי (כ.ז. 42 מילים) מתאר את האופן בו הרשעים יפלו: אֱלֹהִים שׁוֹפֵט צִדְקָה, וְאֵל זֶעַם בְּכָל יוֹם עַל הַרְשָׁעִים. אִם לֹא יִשׁוּב

(א) שְׁגִיזוֹן לְדוֹד

אֲשֶׁר שָׂר לָהּ עַל דְּבָרֵי כּוֹשׁ בֶּן יְמִינִי.

(ב) ה' אֱלֹהֵי בְךָ חֲסִיתִי, הוֹשִׁיעֵנִי מִכָּל רִדְפֵי וְהַצִּילֵנִי.

(ג) פֶּן יִטְרַף כְּאַרְיֵה נִפְשִׁי, פָּרַק וְאֵין מִצִּיל.

(ד) ה' אֱלֹהֵי אִם עָשִׂיתִי זֹאת, אִם יֵשׁ עוֹל בְּכַפִּי.

(ה) אִם גַּמְלָתִי שוֹלְמִי רַע, וְאַחֲלָצָה צוֹרְרֵי רִיקָם.

(ו) יִרְדֹּף אוֹיֵב נִפְשִׁי וַיִּשָּׂג וַיִּרְמַס לְאַרְצֵי חַיִּי, וּכְבוֹדִי לְעֶפֶר יִשְׁכַּן. סָלָה.

(ז) קוּמָה ה' בְּאַפְךָ, הַנְּשֵׂא בְּעֵבְרוֹת צוֹרְרֵי,

וְעוֹדָה אֵלַי מִשְׁפָּט צוֹיֵת.

(ח) וְעַדֹת לְאֲמִים תְּסוּבְּבָהּ, וְעֲלִיָּהּ לְמָרוֹם שׁוֹבָה.

(ט) ה' יִדִּין עַמִּים,

שפטני ה' בצדקי

ובתמי עלי.

(י) יגמר נא רע רשעים ותכונן צדיק,

ובחן לבות ובליות אלהים צדיק.

(יא) מגני על אלהים, מושיע ישרי לב.

(יב) אלהים שופט צדיק, וא-ל זעם בכל יום.

(יג) אם לא ישוב, חרבו ילטוש, קשתו דרך ויבוננה.

(יד) ולו הכין בלי מות, חציו לדלקים יפעל.

(טו) הנה יחבל און, והרה עמל וילד שקר.

(טז) בור כרה ויחפרהו, ויפל בשחת יפעל.

(יז) ישוב עמלו בראשו, ועל קדקדו חמסו ירד.

(יח) אודה ה' בצדקו, ואזמרה שם ה' עליון.

מרשעו, וימשיך בדרכו - חרבו ילטוש (=יחדר), קשתו דרך ויבוננה (=יכוון אותה לירי). אז ולו עצמו הכין את כלי המות, חציו לדלקים (=לרודפים, הרשעים עצמם) יפעל. שני דימויים יש כאן לרשע שנופל ברשעתו: (א) הנה יחבל (=לשון הריון, כמו חבלי לידה) און, והרה עמל, וילד שקר. (ב) בור כרה ויחפרהו, ויפל בשחת יפעל. ומתפלל דוד שזה מה שיקרה בסופו של דבר לרשע - ישוב עמלו בראשו, ועל קדקדו חמסו ירד.

סיומו של המזמור הוא בהודעה: אודה ה' בצדקו, ואזמרה שם ה' עליון.

אם כן, שלשה חלקים יש בפרק: (א) בקשת ההצלה מהרודפים וטענת דוד לחפותו, (ב) בקשתו למשפט צדק, (ג) האופן בו הרשעים יקבלו את עונשם. נראה, כי שלשת החלקים הללו באים לידי ביטוי ברור בבדיחתו משאול במדבר עין גדי, כמו שמסופר (שמו"א כד, א-כב), ונתבונן בחלקיו השונים של המזמור על פי סיפור זה:

חלק (א): המזמור פותח בבקשה הושיעני מכל רדפי והצילני, והוא מדמה את הרודפים לאריה - פן יטרף כאריה נפשי, פרק ואין מציל. סיפור הרדיפה של שאול במדבר עין גדי פותח (כד, ב-ג): ויקח שאול שלשת אלפים איש בחור מכל ישראל, וילך לבקש את דוד ואנשיו על פני צורי היעלים ויבא אל גדרות הצאן על הדרך. בהמשך, אומר דוד על עצמו שהוא כמו כלב או פרעוש: אחרי מי יצא מלך ישראל? אחרי מי אתה רדף? אחרי כלב מת? אחרי פרעוש אחר? והנה, התמונה השלמה - האריה רודף אחרי הכלב.

דוד טוען במזמור שלנו לחפותו, ואומר, שעל אף שהוא הפשיט את הצורך, לא היה זה לחינם, והוא לא גמל לו רע: ה' אלהי אם עשיתי זאת, אם יש עול בכפי. אם גמלתי שולמי רע, ואחלצה צוררי ריקם. כאשר פנו אליו אנשיו במערה אליה שאול נכנס הם אמרו: הנה היום אשר אמר ה' אליך הנה אנכי נתן את איבך בידך, ועשית לו כאשר יטב בעיניך. ואולם, דוד קם ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט. ויהי אחרי כן, ויה לב דוד אתו על אשר כרת את כנף אשר לשאול. דוד הפשיט את שאול, אך לבו הכה אותו על כך, והוא אמר לשאול שיצא מן המערה: למה תשמע את דברי אדם לאמר הנה דוד מבקש רעתך? הנה היום הזה ראו עיניך את אשר נתנה ה' היום בידך במערה, ואמר להרגה, ותחס עליה, ואמר: לא אשלח ידי באדני כי משיח ה' הוא. ואבי, ראה גם ראה את כנף מעילך בדי, כי בכרתי את כנף מעילך ולא הרגתיך, דע וראה כי אין בדי רעה ופשע ולא חטאתי לך, ואתה צדה את נפשי לקחתה. ושאול התייחס בפירוש למעשה דוד כאל גמול טוב: צדיק אתה ממני, כי אתה גמלתני הטובה, ואני גמלתיך הרעה, ואף ציין שמגיע לדוד תשלום: וכי מצא איש את איבו ושלחו בדרך טובה, וה' ישלמה טובה תחת היום הזה אשר עשיתה לי.

חלק (ב): במזמור מבקש דוד ועורה אלי משפט צוית. וכן: שפטני ה' בצדקי ובתמי עלי. בדיבור של דוד אל שאול הוא מבקש: ישפט ה' ביני ובינה, ובהמשך: והיה ה' לדין ושפט ביני ובינה, וירא וירב את ריבי וישפטני מידך.

חֶלֶק (ג): בְּמִזְמוֹר מִבְּקֶשׁ דָּוִד שֶׁאֵם הַרְדֹּף לֹא יִחְזוֹר בְּתִשׁוּבָה, חֲרָבוֹ יִלְטוּשׁ, קִשְׁתּוֹ דָּרֶךְ וַיְכַוְנֶנָּה, הוּא יִפְגַּע בְּעִצְמוֹ – וְלוֹ הִכִּין כְּלֵי מָוֶת, חֲצִיּוֹ לְדִלְקִים יִפְעֵל. בְּאִמִּירַת דָּוִד לְשֹׁאֵל הוּא פִּירֵשׁ כִּי־צַד תִּהְיֶה נִקְמַת ה': וְנִקְמַנִּי ה' מִמֶּנּוּ, וַיְדִי לֹא תִהְיֶה בָּךְ. כִּי־אֶשֶׁר יֹאמֶר מִשָּׁל הַקְּדָמְנִי: מִרְשָׁעִים יֵצֵא רִשְׁעוֹ, וַיְדִי לֹא תִהְיֶה בָּךְ.

ניתן לחלק את המזמור לשנים, ולהפריד בחלק האמצעי, בין עצם בקשת המשפט, לבין הביטחון בכך שהצדק יצא לאור. לפי זה יש 61 מילים בחלק הראשון (ב-ט), ו-61 מילים בחלק השני (ט-יז), ובמרכז המזמור בקשתו של דוד: שְׁפִטְנֵי ה' כְּצִדְקֵי.

מעתה, ניתן לשוב לכותרת המזמור. הכינוי כּוֹשׁ בֶּן יִמִּינִי הוּא כִּינוּי לְשֹׁאֵל הַמֶּלֶךְ, מִשְׁבֵּט בְּנֵי־יִמִּין. מְדוּעַ שִׁנָּה דָּוִד אֶת שְׁמוֹ לְכוֹשׁ? בְּכִךְ הוּא הַפֶּךְ אֶת אוֹתוֹת הַשֵּׁם "שֹׁאֵל", וְרִמְזוּ גַם לְכִךְ שֹׁאֵל הַפֶּךְ אֶת עִצְמוֹ לְרוֹדֶף, בְּהִפּוּךְ מִתְמַיֶּהֶת הַנְּבִיא (יִרְמִיָּהוּ יג, כג): הֲיִהְיֶה כּוֹשֵׁי עוֹרוֹ? יִיתַכֵּן, כִּי בְּכִךְ נִיתֵן גַּם לְהַבִּין אֶת הַבִּיטוּי הַמִּיּוֹחַד: שְׁגִיּוֹן לְדָוִד. הַמְשָׁגָה אֵינְנוּ שֶׁל דָּוִד, אֲלֵא שֶׁדָּוִד שָׂרַע עַל הַשְּׁגִיּוֹן. נֹאמֵר (שְׁמוֹ"א כו, כא): וַיֹּאמֶר שְׁאֵל חֲטָאתִי, שׁוֹב בְּנֵי דָּוִד, כִּי לֹא אֶרְעֶ לְךָ עוֹד, תַּחַת אֲשֶׁר יִקְרָה נַפְשִׁי בְּעֵינֶיךָ הַיּוֹם הַזֶּה, הִנֵּה הַסְּפִלְתִּי, וְאֶשְׁגָּה הַרְבֵּה מְאֹד. זֶהוּ שְׁגִיּוֹן, שְׁגִיָּאָה שְׁחֹזְרֶת עַל עִצְמָהּ הַרְבֵּה מְאֹד, וְעַל כֵּךְ שָׂרַע דָּוִד, עַל דְּבָרֵי שֹׁאֵל.

להאזנה לשיעור על פרק ז':

peneyhamenora.com/tehilim/7

או חפשו באפליקציות הפודקאסטים

"שיעורים בספר תהלים".

לתגובות ולהצטרפות לרשימת התפוצה:

weingort@gmail.com

